Dr. V. PADOLSKIS

Šv. Rašto neklaidingumas

KAUNAS — — — — — — — — 1934

Dr. V. PADOLSKIS

Šv. Rašto neklaidingumas

KAUNAS — — — — — — — — 1934





Akc. „Žaibo“ B–vės spaustuvė Kaune, Duonelaičio g–vė 24, telef. 20, 89 ir 35–35.

Šv. Rašto neklaidingumas

(De inerrantia Sacrae Scripturae)

1. Šv. Rašto neklaidingumas yra tai, kad visa Jame parašyta yra teisinga ir negali būti jokios klaidos. Paties žmogaus jėgomis parašyta knyga gali būti be jokios klaidos. Tai „inerrantia facti". Kalbant apie Šv. Rašto neklaidingumą, turima galvoj ne tik ana „inerrantia facti," būtent, kad parašyta knyga iš tiesų yra be klaidos, bet taip pat „inerrantia iuris": Šv. Raštas nėra ir negali būti klaidingas[1]).

Logikos tiesa, kaip ir jos klaida, yra teigiamame ar neigiamame tvirtinime, ką teigiant ar neigiant.

Logikos klaida yra tada, kai neigiama tai, kas teigtina, ir kai teigiama tai, kas neigtina, t. y. kai protas, ką spręsdamas, veiksniui priskiria tai, kas jam nepriklauso, ar neigia tai, kas jam priklauso. Tai formalinė klaida. Jei žodžiai tyčia nesutaikinti su proto sprendimu, tai yra melas. Jei žodžiai netyčia neišreiškia to, kas norėta pasakyti, tai vadinasi materijalinė klaida.

Mes čia tekalbame apie klaidą, t. y. ar Šv. Rašto knygose yra, klaidų—ar jos būtų formalinės ar materijalinės. Visai neklausiame, ar šv. autorius kartais yra bandęs šį tą pameluoti. Jei kalbėsime apie klaidą tai turime pasakyti, kad Šv. Rašto neklaidingumas reiškia, jog nėra jokios' klaidos šv. autoriaus tvirtinime, kurį išreiškia ir žodžiai ir kontekstas, taip jog jis (šv. autorius) visa, ką tais žodžiais konkretiškai pasakyti norėjo, objektyviškai teisingai protu apėmė, žodžiais teisingai išreiškė savo mintį ir tinkamai be jokio paklydimo parašė[2]).

Kalbamasis neklaidingumas remiasi dieviška Šv. Rašto kilme. Taip, Šv. Raštas yra Dievo įkvėptas, Dievas yra Jo tikrasis autorius. Todėl Šv. Raštas yra Dievo žodis ir konsekventiškai yra laisvas nuo bet kurios klaidos: Dievas negali nei klysti nei kitų klaidinti.

Reikia vis dėlto pažymėti, kad šv. autoriaus dėmesys nevienodai yra atkreiptas į tai, ką jis rašo. Kartais jis pareiškia savo nuomonę; kartais — ką sakė ar manė kiti. Tik jo tvirnimams, kurie drauge yra ir Dievo tvirtinimai, laiduojamas neklaidingumas. Kitų nuomonės gali būti

---

[1]) Plg. Ch. Pesch, De Inspiratione Sacrae Scripturae², Friburgi Brisgoviae 1925, 489.

[2]) Plg. H. Simon — J. Prado, Introductio in universam Scripturam, Taurin 1931, 38.

visai klaidingos. Čia tik tiek yra tikra, kad žodžiai tikrai yra pasakyti to, kuriam šv. autoriaus priskiriami (toks čia išreikštas šv. autoriaus tvirtinimas — veritas citationis). Bet čia dar nereiškia, jog jie tiesą išreikštų (veritas rei citatae). Antai, evangelijose yra įdėta daug žydų pasakytų nesąmonių, bet jų įrašymas evangelijose dar jiems nelaiduoja neklaidingumo[1]). Reikia, kad šv. autorius kitų nuomonei pritartų. Tik tada ji yra teisinga.

Neklaidingumas nereikalauja, kad šv. autorius, kurs savo nuomonę ar tvirtinimą išreiškia, visa būtų aiškiai, visai ir tobulai supratęs; tik būtinai reikia, kad jo tvirtinimuose tarinys tikrai derintųsi su veiksniu ta prasme, kuria šv. autoriaus yra suvokiama.

Nereikia taip pat klaidų painioti su kalbos netobulumais. Žmogus tėra Šv. Knygų rašymo Dievo įrankis ir tai netobulas. Todėl ir nenuostabu kad jo veikaluose šis netobulumas dažnai gana ryškiai atsispindi. Įkvėpimas nepašalina kalbos netobulumų.

2. Kai kalbama apie Šv. Rašto neklaidingumą, pirmiausia turimas galvoj originalinis Šv. Rašto tekstas, kokį parašė įkvėpti rašytojai (autografas). Mūsų šiandieninis tekstas (masoretų ir graikiškas Naujasis Įstatymas) tiekteliečiamas, kiek sutinka su originalu. Įkvėpimas savaime neapsaugoja teksto nuo klaidos, perduodant jį kitoms kartoms.

Jau, tiesa, a priori iš Dievo išminties ir apvaizdos galima išvesti ir iš tiesų a posteriori iš teksto istorijos yra žinoma, jog „quoad substantiam“ Šv. Rašto tekstas tebėra sveikas ir tikslus. Bet šis sveikumas ir tikslumas neneigia buvimo vėlesnių neįkvėptų prierašų, glosių arba paaiškinimų, kurie iš lauko pateko į tekstą perrašinėjant. Tik toks glosių buvimas reikia tvirtais argumentais įrodyti[2]). Vertimai čia tiek teliečiami, kiek tiksliai išreiškia originalines mintis. Vulgatos teksto tikslumą tikėjimo ir dorovės dalykuose laiduoja Bažnyčia[3]).

Neklaidinga tėra šv. autoriaus tekstui teikiama prasmė.

Taip, neklaidingumas liečia ne bet kurią, tik šv. autoriaus reiškiamą žodinę prasmę, kuri atskirais atvejais nutarti tenka egzegetui. Todėl reikia laikytis didžiausio objektingumo ir vengti savo nuomonę primesti

---

[1]) Šv. Augustinas, Ad Oros. contra Prisc. et Origen. 12, žiūr. Migue, Patrologia Latina, 42, 676: „Quamvis verum sit omnino quod dicta sint, non tamen omnia quae dicta sunt, vera esse creduntur, quoniam multa a Iudaeis falsa et impia dicta esse verax Evangelii Scriptura testatur“.

[2]) Plg. Šv. Rašto Komisijos dekretą Pentateucho klausimu, Enchiridion Biblicum, Romae 1927, n. 177; Denzinger — Bannwart — Umberg, Enchiridion Symbolorum[17], Friburgi Brisgoviae 1928, n. 2000.

[3]) Conc. Trident., sess IV: „Insuper eadem sacrosancta Synodus, considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiae Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quae circumferuntur sacrorum librorum, quaenam pro authentica habenda sit, innotescat: statuit et declarat, ut haec ipsa vetus et vulgata editio, quae longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus et expositionibus pro authentica habeatur, ut nemo illam reiicere quovis praetextu audeat vel praesumat“. Šio dekreto prasmę plačiai aiškina A. Vaccari, Institutiones biblicae, Romae 1929, I[3] 306—308.

Šv. Knygų autoriui.[1]) C a i e t a n u s gražiai įspėja evangelijų skaitytoją: „Considera, prudens lector, evangelii textum: et teipsum evangelio, non evangelium tuo accommoda sensui“[2]). O šv. A u g u s t i n a s sako: „Dalykuose, kurie nėra aiškūs ir labiausiai toli stovi nuo mūsų akių ir apie kuriuos, neužgaunant tikėjimo, galima įvairiai spėlioti, skaitant Šv. Raštą, netinka per greitai kuriai nors nuomonei pasiduoti, kad kartais, geriau ištyrus dalyką, nereiktų jos atmesti, kad neišsiaikvotumime, kovodami ne už Šv. Rašto, tik už savo pačių pažiūrą, norėdami, kad mūsų nuomonė būtų Šv. Rašto nuomonė, kai, atbulai, Šv. Rašto nuomonė turi būti mūsų nuomonė“[3]). Panašų patarimą duoda ir šv. T o m a s A k v i n i e t i s[4]).

Taigi, egzegetas turi nutarti tikrąją Šv. Rašto prasmę. Tai padarius tenka išspręsti klausimas, ar išreikštoji mintis yra teisinga ar neteisinga.

3. Šv. Rašto neklaidingumą įrodo štai kas:

1) Šv. Rašto neklaidingumas išplaukia iš įkvėpimo dogmato. Nes Šv. Raštas yra įkvėptas Dievo žodis, o Dievas negali nei pats klysti nei kitų klaidinti: Dievas yra absoliutinė Tiesa. Žmogus šiuo atveju tėra tik Dievo įrankis, kurs rašo „visa tai ir ne daugiau“, kaip Šv. Dvasia liepia. Encikl. „Providentissimus“, 1893 m. lapkr. mėn. 18 d., griežtai pabrėžiamas negalėjimas suderinti įkvėpimo su klaida: „Bet kuri klaida taip yra svetima dieviškam įkvėpimui, jog jis savaime ne tik stačiai atstumia į šalį bet kurią klaidą, bet ją atstumia į šalį ir atmeta su tokiu būtinumu, kaip būtina yra, kad Dievas, vyriausia Tiesa, nebūtų jokios klaidos autorius“.

2) Šv. Rašto neklaidingumas — senas ir patvarus Bažnyčios įsitikinimas. Šio patristinio argumento vertę pripažįsta ir L o i s y[5]). Iš tiesų, Šv. Tėvai ne tik mokė, bet ir savo elgimusi patvirtino gilų savo įsitikinimą, jog Šv. Rašte negali būti klaidos; jie bevelija veikiau prisipažinti nesupratę teksto, nekaip pasakyti, kad Šv. Raštas suklydęs. „Niekada“, sako šv. J u s t i n a s K a n k i n y s: „nedrįsiu mąstyti ar sakyti, kad Šv. Raštas sau prieštarautų. Bet jei būtų prieš akis pastatytas Šv. Raštas, kurs toks atrodytų ir duotų progos manyti esąs priešingas kitam Šv

---

[1]) A. B e a, De Inspiratione Scripturae Sacrae, Romae 1930, 59.

[2]) In Math. 5, 31—32.

[3]) De Genesi ad litteram, L. I, c. XVIII, žiūr. M i g u e, P. L., 34, 260: „In rebus obscuris atque a nostris oculis remotissimis, si qua inde scripta etiam divina legerimus, quae possint salva fide, qua imbuimur, alias atque alias parere sententias, in nullam earum nos praecipiti affirmatione ita proiciamus, ut, si forte diligentius discussa veritas eam recte labefaetaverit, corruamus, non pro sententia divinarum Scripturarum, sed pro nostra ita dimicantes, ut eam velimus Scripturarum esse, quae nostra est, cum potius eam quae Scripturarum est, nostram esse velle debeamus“.

[4]) 1. q. 68 a 1: „In huiusmodi quaestionibus — kalba čia jis apie pasaulio tvėrimo tvarką — duo sunt observanda. Primo quidem, ut veritas Scripturae inconcusse teneatur. Secundo, cum Scriptura divina multipliciter exponi possit, quod nulli expositioni aliquis ita praecise inhaereat, ut si certa ratione constiterit, hoc esse falsum, quod aliquis sensum Scripturae esse credebat, id nihilominus asserere praesumat, ne Scriptura ex hoc ab infidelibus derideatur, et ne eis via credendi praecludatur“.

[5]) Etudes Bibliques [3], Paris 1903, 145.

Rašto tekstui, tai, kadangi įsitikinęs esu, kad joks Šv. Raštas negali sau prieštarauti, veikiau prisipažinsiu nesupratęs to, kas sakoma“[1]). Šv. A u g u s t i n a s panašiai kalba: „Prisipažįsiu Jūsų Malonybei, kad vadinamosioms kanoniškoms Šv. Raštų knygoms išmokau reikšti šią baimę ir pagarbą, nes esu giliai įsitikinęs, jog nė vienas iš jų autorių rašydamas nė kiek nesuklydo. Jei kas šiuose Raštuose mane įžeistų, būtent, jei kas atrodytų priešinga tiesai, nė kiek nedvejodamas pripažinsiu, kad čia ar kodeksas yra klaidingas, ar vertėjas nesuvokė to, kas pasakyta, ar aš pats nesupratau“[2]). Kitame savo rašte tą pačią mintį trumpiau išreiškia: „Negalima sakyti, kad šios knygos autorius klydęs, bet arba kodeksas yra klaidingas, arba vertėjas klydo, arba tu nesupranti“[3]). Šv. J e r o n i m a s sako: „Negalima sakyti, kad Šv. Raštas meluoja“[4]). Panašiai kalba šv. B a z i l i j u s, šv. H i p o l i t a s, O r i g e n a s, E u z e b i j u s K a i s a r i e t i s, šv. A m b r a z i e j u s, T e o d o r e t a s, šv. J o n a s C h r i z o s t o m a s, šv. J o n a s D a m a s k i e t i s, šv. L e o n a s D i d y s i s.

3) Ne kitaip kalba ir didieji vidurinių amžių scholastikai, pav.,: šv. T o m a s A k v i n i e t i s[5]), šv. B o n a v e n t ū r a, A e g i d i u s R o m a n u s, Jon. G e r s o n a s, D i o n y s i u s C a r t h u s i a n u s. Iš paskesnių scholastikų tą pat kartoja M. C a n u s, šv. B e l a r m i n a s, S u a r e z ir kt.

4) Šio vienodo įsitikrinimo pagrindas glūdi pačiame Šv. Rašte Kristus ir apaštalai dažnai remiasi Šv. Raštu, stipriausiu ir nesulaužomu argumentu. Jau faktas „parašyta yra“ čia visa nulemia; visai nežiūrima, kas parašyta. „Raštas negali būti panaikintas“—Jon. 10, 35; „Reikia, kad įvyktų visa, kas parašyta apie mane Moizės Įstatyme, pranašuose ir psalmėse“ — Luk. 24, 44; „Vyrai, broliai! Turėjo įvykti Rašto žodžiai, Šventosios Dvasios iš anksto pasakyti per Dovydo burną apie Judą“—Apd. 1,16.

Šv. Rašto neklaidingumas niekada nebuvo formališkai ir iškilmingai paskelbtas tikėjimo tiesa. Bet jis bent „implicite“ yra paskelbtas lyg kitos formališkai apibrėžtos tiesos — įkvėpimo. Nes jei Šv. Rašto autorius yra Dievas, kuris negali klysti nei kitų klaidinti, tai Jo žodis negali būti klaidingas. Todėl šia prasme šv. T o m a s A k v i n i e t i s teisingai rašo, kad kitaip manyti esanti tikėjimo klaida: „Haereticum est dicere, quod aliquid falsum, non solum in Evangeliis, sed etiam in quacumque canonica Scriptura inveniatur“;[6]) „Hoc tenendum est quod quidquid in sacra

---

[1]) Dial. cum Tryphone, 65, žiūr. M i g n e, Patrologia Graeca, 6, 625.
[2]) Ep. 82, n. 3, žiūr. M i g n e, P. L., 33, 277.
[3]) Contra Faustum, XI, žiur. M i g n e, t. p., 42, 249.
[4]) In Neh. 1. , žiūr. M i g n e, t. p., 25, 1238.
[5]) De Pot. qu. 4 a. 2: „Scripturae divinae a Spiritu Sancto traditae non potest, falsum subesse, sicut nec fidei quae per eam docetur“.
[6]) In Ioan. XIII, lect. I, 1; In Evangelia S. Matthaei et S. Joannis Commentaria, II[4] Taurini 1925, 349.

Scriptura continetur verum est, alias qui contra hoc sentiret esset haereticus"[1]).

Paskutinieji šv. tėvai, nors ir neapibrėžia Šv. Rašto neklaidingumo, nuolat primena tą svarbią tiesą. Po ilgesnių išvedžiojimų L e o n a s XIII encikl. „Provindentissimus Deus" taip rašo: „Seka, kad tie, kurie mano, jog autentiškose Šv. Knygų vietose galį būti kas nors klaidingo, tikrai arba iškreipia katalikišką dieviško įkvėpimo supratimą arba patį Dievą laiko klaidos autorium" (plg. Benediktas XV, encikl. „Spiritus Paraclitus", 1920 m. rugs. mėn. 15 d.) Šv. Rašto komisija atsakyme į paklausimą apie antrąjį Kristaus atėjimą pagal šv. Povilą aiškiai kalba apie dogmatą „de inspiratione et inerrantia sacrarum Scripturarum".[2])

Taigi, jei kas ką prikiša Šv. Rašto teisingumui, Šv. Rašto tekstas atrodo nesuderinamas su kuria kita įrodyta tiesa, tai egzegetas katalikas turi laikytis šv. Augustino išreikšto dėsnio: „Čia ar kodeksas yra klaidingas, ar vertėjas nesuvokė to, kas pasakyta, ar aš pats nesupratau".

4. Visas Šv. Raštas yra neklaidingas. Tai remiasi tuo pačiu argumentu, kur ir bendrai Jo neklaidingumas, būtent, įkvėpimu: kadangi visas Šv. Raštas yra įkvėptas, tai Jis visas taip pat yra neklaidingas.

Įkvėpimo ribas aiškiai pažymėjo jau Tridento susirinkimas: „Jei kas ištisų pačių knygų su visomis jų dalimis, kaip katalikų Bažnyčioj įprasta skaityti ir yra sename lotynų Vulgatos leidime, nepripažintų šventomis ir kanoniškomis, tebūna ekskomunikuotas". Tai atkartojo Vatikano susirinkimas. [3])

Šiuose, tiesa, susirinkimuose nėra aiškiai pasakyta, kaip reikią suprasti žodis „dalis", ir apie jo prasmę dar ir šiandien yra įvairių nuomonių. Bet, be abejojimo, klysta tie, kurie, atskirdami Šv. Knygose vietas, liečiančias tikėjimo ir dorovės dalykus, nuo istorinių ir kitų panašių, sako, kad tik pirmosios tesančios įkvėptos, o antrosios ne. Jau H o l d e n (+1662) tvirtino, kad įkvėpti tesą tie dalykai, kurie liečią tikėjimą ir dorą ar su jais esą glaudžiai susiję[4]). Panašiai kalbėjo taip pat A. R o h l i n g[5], Fr. L e n o r m a n t (+1883) nuomone, įkvėpti tesą tikėjimo ir dorovės

---

[1]) Quodlib. XII, q. 17 a. 26.

[2]) „Utrum, prae oculis habitis genuina muneris apostolici notione et indubia sancti Pauli fidelitate erga doctrinam Magistri, dogmate item catholico de inspiratione et inerrantia sacrarum Scripturarum, quo omne id, quod hagiographus asserit, enuntiat, insinuat, retineri debet assertum, enuntiatum, insinuatum a Spiritu Sancto".

[3]) „Si quis Sacrae Scripturae libros integros cum omnibus suis partibus, prout illos sancta Tridentina Synodus recensuit, pro sacris et canonicis non susceperit, aut eos divinitus inspiratas esse negaverit: anathema sit"

[4]) Divinae fidei analysis, Parisiis 1652, L. I c. 5 lect. 1.

[5]) Die Inspiration der Bibel und ihre Bedeutung für die freiere Forschung: „Natur und Ofenbarung", X VIII (1872) 97—108. Prieš jį rašė J. R e b b e r t, Die Inspiration der Bibel in Dingen der natürlichen Erkenntnis: ten pat, 337—357. R o h l i n g atakė: ten pat, 385—394, 432.

dalykai, o visa kita esą žmogaus paprasto darbo padaras; atsieit, čia galinti būti ir klaida.[1])

Kard. N e w m a n (+1890), kiek sušvelninęs šią nuomonę, tvirtina, kad tik atsitiktinai pasakyti dalykai (res obiter dictae, assertions de faits sans importance), neturį reikšmės bendram Šv. Rašto teisingumui, tikėjimo ir dorovės dalykams, pav., pasakojimas, kad Tobiją pasitikęs šuo savo uodegą viksnojęs, nesą įkvėpti.[2])

S a l v a t o r e d i B a r t o l o, I Criteri teologici, Torino 1888, taip pat neigia visai pasaulinių dalykų įkvėpimą. Bet prancūziškame veikalo leidime, būtent, Les critères théologiques, Paris 1889, 254, truputį pakeitė savo nuomonę. Jis čia pripažįsta tris įkvėpimo laipsnius, būtent, aukščiausią, vidurinį ir žemiausią. Aukščiausias įkvėpimo laipsnis esąs tikėjimo ir dorovės ir su jais glaudžiai susijusiuose dalykuose. Čia paduodama esą tik gryniausia tiesa ir jokios klaidos būti negalį. Žemiausias įkvėpimo laipsnis esąs visai pasauliniuose dalykuose, pav., geografijoj, gamtos moksluose, fizikoj ir kt. Tik šis žemiausias įkvėpimo laipsnis jau neapsaugojąs šių dalykų nuo klaidos.[3])

Panašiai kalba ir d'H u l s t. Jo nuomone, visas Šv. Raštas esąs įkvėptas, bet pats įkvėpimas nuo klaidos teapsaugojąs tikėjimo ir dorovės dalykus. Kituose dalykuose galį būti ir klaidų, kurios priskiriamos ne Dievui, bet žmogui[4]). Čia reikią skirti apreiškimas ir įkvėpimas. Apreiškimas visiškai apsaugojąs nuo klaidos, nes dieviškas pamokymas tik tiesą galįs paduoti. Kas kita pasakytina apie įkvėpimą. Dievas, įkvėpdamas autorių, tik palenkiąs, stumiąs rašyti, jį vedąs ir prižiūrįs. Bet ši priežiūra teapsaugojanti nuo klaidos tik tikėjimo ir dorovės dalykuose. Pagaliau, ne visa, kas Šv. Rašte aprašyta, esą Dievo apreikšta; šv. autorius daug iš savo aruodo sėmęs žinių, kurios kartais galėjusius būti klaidingos. Jei čia tik nepaliečiama tikėjimo ir dorovės dalykų, tai ir klaidingos žinios galėjusios patekti į Šv. Raštą.

Šiai nuomonei paremti šaukiamasi į Šv. Rašto tikslą, kuris yra pašvęsti žmones. Šiuo tikslu Šv. Rašte esančios aprašytos religinės tiesos, tikėjimo ir dorovės dalykai, kurie reikią skirti nuo ten pat aprašytų

---

1) Les Origines de l'histoire d'après la Bible et les traditions des peuples orientaux, Paris 1880, VIII pusl.: „Les décisions de l'Eglise n'étendent l'inspiration qu'à ce qui intéresse la religion, touche à la foi et aux moeurs, c'est-à-dire seulement aux enseignements surnaturels contenus dans les Ecritures. Pour les antres choses le caractère humain des écrivains de la Bible se retrouve tont entier". Bet 1887 m. šis veikalas buvo indeksuotas. Prieš Leormant rašė H. L e f e b v r e, Revue cath. de Louvain, 1880) 485—510; Fr. H u m m e l a u e r, Inspiration und Mythus: „Stimmen aus M. Laach", XXI (1881) 348—362, 448—456.

2) On the Inspiration of Scripture: „The Ninetcenth Century Review", 84 (1884) 185—199, Beurlier prancūziškai išverstas straipsnis įdėtas žurnale „Le Corre pondant", II (1884) 682—694.

3) Ši knyga 1891 m. buvo indeksuota.

4) „Le Correspondant", (1893) 201—265. Autorius laiške Šventajam Sostui 1893 m. gruodžio mėn. 22 d. šią savo nuomonę atšaukė.

pasaulinio pobūdžio dalykų. Šie dalykai neklaidingumo nepaliesti. Ne jų tikslas esąs žmogus padaryti šventas. Todėl Dievas galįs jų nuo klaidos ir neapsaugoti (žemiausio laipsnio įkvėpimas).

Kalbamasis aiškinimas sugalvotas visai apologetiniais tikslais, kur siekiama išvengti daromų priekaištų Šv. Rašto neklaidingumui. O pasauliniuose dalykuos, jų nuomone, klaidų buvimą neigti negalima. Tai gamtos mokslų pažanga diena iš dienos vis aiškiau parodanti. Jei turimas šis ginklas rankoj ir gamtos mokslai pasipriešintų ar priešinąsi Šv. Rašto daviniams, tai užtenką pareikšti, kad šie Šv. Rašto dalykai arba nesą įkvėpti, arba, jei ir įkvėpti, vis dėlto nesą apsaugoti nuo klaidos. Jiems užteksią apsaugoti Šv. Rašto neklaidingumas tik tikėjimo ir dorovės dalykuose.

Iškeltas klausimas buvo labai svarbus. Į vadinamąjį „biblinį klausimą" arba jo ginčus įsikišo net šv. tėvas Leonas XIII encikl. „Providentissimus Deus", 1893 m. lapkr. mėn. 18 d., kur griežtai pasmerkia anas ne tik nenaudingas, bet net pragaištingas pastangas: „Jokiu būdu negali būti leista nei Šv. Rašto įkvėpimo tepripažinti kai kurioms Jo dalims nei suponuoti, kad pats šv. autorius klydęs. Taip pat negali būti toleruojamas galvojimas tų, kurie laisvai ir nesuvaldomai skelbia, kad įkvėpimas teliečiąs tikėjimo ir dorovės dalykus. Pamatas yra tas, kad klaidingai mano, jog, sprendžiant posakių teisingumą, ne tiek reikią žiūrėti, ką sakąs Dievas, kiek apgalvoti, kuriuo tikslu tai Jis pasakęs. Nes visos ir ištisos knygos, kurias Bažnyčia laiko šventomis ir kanoniškomis, ir visos jų dalys yra parašytos, diktuojant Šventajai Dvasiai; tiek iš tikrųjų bet kuri klaida yra svetima dieviškam įkvėpimui, jog jis ne tik bet kurią klaidą pašalina, bet ją pašalina ir atmeta su tokiu būtinumu, kaip būtina yra, kad Dievas, vyriausia Tiesa, nebūtų jokios klaidos autorius". Šv. tėvas Pijus X, dekr. „Lamentabili", 1907 m. liepos mėn. 3 d., taip pat pasmerkė šią nuomonę[1]). Taigi, ištisas Šv. Raštas yra įkvėptas ir visai negalima kalbėti apie bet kurias klaidas, atsitinkančias Šv. Rašte. Net visai pasauliniuose dalykuose Dievo žodis negali būti klaidingas.

5. Kurs yra tariamas Šv. Rašto klaidų šaltinis?

Šv. Augustinas nurodė tris Šv. Rašto tariamų klaidų šaltinius: ar kodeksas yra klaidingas, ar vertėjas nesuvokė to, kas pasakyta, ar pats skaitytojas nesupranta to, ką skaito.

Pirmasis ir antrasis klaidų šaltiniai yra aiškūs. Todėl užteks kalbėti tik apie tretįjį šaltinį.

Daugeriopai gali kas nesuprasti Šv. Rašto knygų prasmės: 1) gali Šv. Rašto knygose ieškoti to, ko iš tiesų ten nėra, pav., pasaulinių, gamtos mokslų; 2) gali suprasti tiesiogine prasme, kas yra pasakyta per-

---

[1]) „Inspiratio divina non ita ad totam Scripturam Sacram extenditur, ut omnes et singulas etus partes ab omni errore praemuniat".

keltąja prasme; 3) vieną literatūros rūšį palaikyti kita; 4) šv. rašytojui kalbant kitų vardu, manyti, kad savo vardu kalbąs; 5) aprašant kitų nedorybes ir nuodėmes, manyti, kad autorius jas giriąs.

Dėl kai kurių šių galimumų reikia skyrium išsitarti. Ir tai:

1) Šv. Raštas ir gamtos dalykai.—Šv. Raštas yra neklaidingas. Bet kaip šis neklaidingumas suprasti gamtos dalykuose? Čia reikia žiūrėti, kuria prasme rašoma apie gamtos dalykus, kas norima apie juos pasakyti.

Vyriausias Šv. Rašto Dievo įkvėpimo tikslas buvo pamokyti žmones religijos tiesų, kad žmogus per Šv. Raštą įtikėtų Dievą ir Jo ieškotų. „Tu jokiu būdu nebūtumei pasiryžęs suteikti tam raštui (Šv. Raštui) tokio kilnaus orumo po visus kraštus", sako šv. Augustinas: „jei nebūtumei norėjęs, kad per jį Tavim tikėtų ir per jį Tavęs ieškotų"[1]). Kitoj vietoj tas pats šventasis nurodo, kad Dievo Dvasia, kuri kalbėjo šv. rašytojų lūpomis, nenorėjusi žmonių pamokyti to, kas nepriklauso išganymui[2]) t. y. nenorėjusi žmonių mokyti išvidinio regimųjų daiktų sutvarkymo, jų sudėties (intimam adspectabilium rerum constitutionem): „Non legitur in Evangelio Dominum dixisse: Mitto vobis Paraclitum, qui vos doceat de cursu solis et lunae. Christianos enim facere volebat, non mathematicos[3])". Todėl šv. autorius, užuot įsigilinęs į daiktų įgimtį, juos aprašė ar perkelta prasme (quodam translationis modo), ar paprasta tų laikų kalba, kaip bendrai tais laikais apie gamtos dalykus buvo kalbama (sicut communi sermo per ea ferebat tempora) ir kaip dar šiandien mokslininkai kasdieniniame gyvenime kalbėdami apie tuos dalykus išsireiškia[4]). Visi net mokyti žmonės kasdieniniuose savo santykiuose, populariškai kalbėdami, apie gamtos dalykus kalba taip, kaip tie dalykai pojūčiams atrodo, nors gerai žino, jog iš tiesų yra kitaip. Pav., sakoma, kad saulė tekanti ir leidžiantisi. Bet ir taip aprašant dalykus, Šv. Rašte nėra klaidos, nes čia formalinis kalbos objektas nėra pats daiktas (res in se), bet toks jis koks ir kaip pojūčiams atrodo (prout sensibus apparet). O pojūčiai šiuo atveju neklysta. Taigi klaidos čia nėra, nes yra „conformitas cum specie sensibili". Yra vadinamoji „veritas apparentiae"[5]). Todėl šv. Tomas Akvinietis sako, kad Moizė, aprašydamas regimąjį pasaulį, jį aprašęs taip, kaip jis pojūčiams atrodęs[6]). O šv. tėvas Leonas XIII encikl. „Providentissimus Deus" seka ana šv. Augustino ir šv. Tomo doktrina.

---

[1]) Išpažinimai, VI, V (kun. M. Vaitkaus vertimas), Kaunas 1933, 176.

[2]) De Gen. ad lit. 2, 9, 20, žiūr. Migue, P. L., 34, 270: „Dicendum est de figura caeli hoc scisse auctores nostros, quod veritas habet, sed Spiritum Dei, qui per ipsos loquebatur, noluisse ista docere homines, nulli saluti profutura".

[3]) De actis cum Felice Manichaeo 1, 10, žiur. Migue, . L., 42, 525.

[4]) Plg. encykl. „Providentissimus Deus".

[5]) I. — M. Vosté, De Divina Inspiratione et Veritate Sacrae Scripturae[2], Romae 1932, 113.

[6]) 1 q. 70 a. 1 ad 3: „Moyses autem, rudi populo condescendens secutus est, quae sensibiliter apparent".

Šv. Rašto komisija 1909 m. birželio mėn. 30 d. ją pritaiko pirmajam Pradžios knygos skyriui, būtent, atsakydama į septintąjį paklausimą, sako, kad, rašant pirmąjį Pradžios knygos skyrių, šv. autorius neturėjęs tikslo pamokyti regimųjų daiktų išvidinės sudėties, santvarkos ir moksliškai išdėstyti visą pasaulio kūrimo tvarką, bet daugiau norėjęs populariškai pamokyti savo tautą, kalbėjęs paprasta anų laikų kalba, prisitaikindamas žmonių galvojimui ir gabumams; todėl, aiškinant šiuos dalykus, nereikią tiksliai ir visada ieškoti moksliškos kalbos savumų[1].

Šv. autorius, tiesa, įgimtu savo protu ar antagamtiškai apšviestas galėjo daug gamtos dalykų gerai pažinti ir moksliškai aprašyti; bet dažniausiai jis gamtos dalykų moksliškai nerašė, nenurodė jų išvidinės sudėties, jų įgimties, juos aprašė pagal išorinę išvaizdą, kaip jie pojūčiams atrodė.

Kalbamąjį dalyką įrodo štai kas: a) Moksliškai rašyti nereikalauja Šventosios Dvasios numatytas tikslas, nes pasak šv. Augustino: „Christianos enim facere volebat, non mathematicos". b) Jei šv. autorius būtų moksliškai kalbėjęs, tai neišmokslinti žmonės nebūtų jo supratę. c) Kasdieniniame gyvenime žmonės apie gamtos dalykus kalba ne moksliškai, tik taip, kaip tie dalykai pojūčiams atrodo. Atbulai, atskirais atvejais reikia įrodyti, kad ta ar kita vartojamoji kalba yra mokslo. d) Jau cituotieji ir kiti dokumentai, padavimai ir Bažnyčios pareiškimai rodo, kad šv. rašytojai iš tiesų daugiausia ne moksliškai rašė.

Trejopas gali būti toks atsitikimas:

Pirma, Šv. Raštas, kalbėdamas apie gamtos dalykus, dažnai kalba perkeltąja prasme (quodam translationis modo). Tai galima pastebėti ypač poetinėse knygose, kur antagamtinei tiesai apšviesti iš gamtos imami įvairūs vaizdai ir palyginimai. Šiuo atveju tikrai apsiriktų skaitytojas, manydamas čia rasiąs mokslo žodį. Autoriaus tikslas buvo tik pavaizduoti gamtos palyginimais, labiau nušviesti skelbiama antagamtinė tiesa. Ir kadangi šiuo atveju autorius nieko tikrai netvirtina apie gamtos dalykus tai ir klaidos negali būti. Klaida, kaip ir tiesa, yra formaliniame tvirtinime teigiant ar neigiant. Todėl iš posakių: „Tu rasi statei su juo dangų, kurs stipriausias tarsi iš vario nulietas"[2]); „Tu apsigaubei šviesa kaip rūbu, tu ištiesei dangų tarsi kailį"[3]), ir kitų panašių nieko negalima išvesti apie tų daiktų įgimtį.

Antra, kartais šv. rašytojas išreiškia tikrus tvirtinimus apie gamtos

---

[1]) „Utrum, cum in conscribendo primo Geneseos capite non fuerit sacri auctoris mens intimam aospectabilium rerum constitutionem ordinemque creationis completum scientifico more docere, sed potius suae genti tradere notitiam popularem, prout communis sermo ferebat per ea tempora, sensibus et captui hominum accommodatam, sit in horum interpretatione adamussi n semperque investiganda scientifici sermonis proprietas?—Resp. Negative".

[2]) Job. 37, 18.

[3]) Ps. 103, 2.

dalykus, bet šie tvirtinimai neliečia išvidinės jų sudėties, giliausios jų įgimties; teliečia jų išorinę išvaizdą, t. y. kaip jie pojūčiams atrodo. Tokiuose tvirtinimuose yra „conformitas cum specie sensibili". Todėl ir čia klaidos negali būti. Čia nepaliesta paties daikto. Klaida tik tada būti galėtų, jei autorius priskirtų daiktų įgimčiai tai, kas yra tik išorinė jų išvaizda.

Trečia, dažnai šv. autorius, aprašydamas dalykus, apie juos išsireiškia taip, kaip bendrai tais laikais apie juos buvo kalbama, paprasta tų laikų kalba (sicut communis sermo per ea ferebat tempora), populariškai ir pagal anų laikų žmonių galvojimą ir gabumus pamokydamas. O popularinis supratimas bendrai laikosi išorinės dalykų išvaizdos ir dažnai yra priešingas objektyvinei tiesai. Todėl moksliškos tiesos atžvilgiu galėtų būti ir labai klaidingas. Tik šv. autorius čia visai nenori tarti mokslo žodžio.

Šis kalbos įvairumas pareina nuo formalinio objekto, kuris savo ruožtu pareina nuo rašytojaus turimo tikslo, kreipiamo dėmesio. Vadinamasis „obiectum materiale" gali būti stebimas įvairiais atžvilgiais. Todėl ir viename materijaliniame objekte gali susidurti įvairūs formaliniai objektai. Taip, sakysime, apie žvaigždes gali kalbėti ir astronomas ir fizikas. Bet apie tą patį dalyką kitaip kalbės astronomas, kitaip fizikas. Astronomas, ex professo kalbėdamas apie dangaus kūnus, apie saulę, mėnulį ir žvaigždes (obiectum materiale), kalbės apie jų judėjimą ir tt. (obiectum formale). Fizikas, kalbėdamas apie tuos pačius dalykus, kalbės, kaip tie dalykai, jų judėjimas pojūčiams atrodo; todėl sakys, jog saulė tekanti, leidžiantisi ir tt. Šiuo atveju logikos tiesa nebus „adaequatio intellectus et rei prout in se est, sed prout apparet". Ir negalima sakyti, kad fizikas suklydęs. Jis galvoj turėjo ką kita, tik ne tikslą nurodyti, kokie tie dalykai yra, kaip tikrai tie dangaus kūnai juda. Todėl jis ir išsireiškia ne moksliškai, bet paprasta žmonių kalba, kaip bendrai kasdieniniuose santykiuose žmonių kalbama.

Taip pat ir Šv. Knygų autorius daro. Jis klystų, jei, norėdamas moksliškai dalyką apšviesti, tesuteiktų popularinį liaudies supratimą. Bet pojūčių, išorinės išvaizdos atžvilgiu, jei tik šv. autorius nesiryžta tiesos moksliškai pasakyti, tai jo tvirtinimai yra neklaidingi, nors, kaipo privatinis žmogus, apgautas išorinės išvaizdos, kaip ir liaudis, apie daiktų įgimtį galėtų ir klaidingai galvoti.

Šv. rašytojas, priskirdamas kiškį gromuliuojančių rūšiai[1]), tik prisitaiko liaudies nuomonei, visai nesiimdamas spręsti paties dalyko. O kiškis savo išorine išvaizda yra visai panašus į gromuliuojančių rūšį, nes ilsėdamasis nuolat judina savo žandus, lyg gromuliuotų. Panašiai aprašomas ir saulės sustojimas ties Gabaonu, prašant Jozuei[2]).

---

1) Kun. 11, 6; Atk. 14. 7.
2) Joz. 10,12—14.

Taigi, bergždžia yra Šv. Rašto knygose ieškoti mokslo žinių, geologijos, paleontologijos, astronomijos, fizikos ir kt. Bergždžias taip pat buvo darbas konkordistų, kurie, kaip beišmanydami, stengėsi suderinti Šv. Raštą su gamtos, fizikos mokslais. Be reikalo daug energijos išaikvota, puolant Pradžios knygos pirmuosius tris skyrius. Šv. Rašto autorius čia tenorėjo pažymėti, kad pasaulis yra Dievo įkurtas, visai nesiimdamas aprašyti, kaip pasaulis ar žemė iš tiesų rutuliavosi. Niekam čia nereikia diena suprasti 24 valandų laikotarpis. Jau šv. Augustinas buvo tos nuomonės[1]). Autorius, išdėstydamas pasaulio kūrimo aprašymą į šešias dienas, daugiau turėjo dorovinį religinį tikslą — norėjo išvesti subatos šventimo reikalą. Vis dėlto reikia pripažinti, kad, apskritai, pasaulio kūrimo tvarka, išdėstyta Pradžios knygos pirmajame skyriuj, negali būti fizikos mokslų puolama. Išdėstymas yra logiškas, progresyvinis. Ir mokslas įrodinėja pasaulio evoliuciją iš netobulo į tobulą. Jei smulkmenose nėra to darnumo, tai tik reiškia, kad autorius pasaulio kūrimo tvarką neaprašinėja moksliškai, bet daugiau taip, kaip jo laikais ją žmonės suprato ir vaizdavosi, prisitaikindamas savo skaitytojams. Todėl negali būti jokio prieštaravimo tarp Pradžios knygos pirmojo skyriaus ir gamtos mokslų[2]).

Taigi, kadangi Šv. Rašte visai nėra pasaulio chronologijos davinių, tai apie pasaulio senumą nieko negalima pasakyti. Gamtos mokslai čia turi laisvas rankas. O chronologiniai daviniai nuo žmogaus gyvenimo ant žemės nėra tikri. Nieks neįrodys, kad čia aprašytos visos ir ištisos giminės. Pagaliau ir kodeksai įvairiai pažymi metų skaičių. Taip, hebraiškas tekstas iki Tvano pažymi 1656 m., samariečių pentateuchas—1307 m., Septuaginta—2242 m. Nuo Tvano iki Abraomo pašaukimo hebraiškas tekstas pažymi 364 m., samariečių pentateuchas—1017 m., o Septuaginta—1147 m. Bet tai neturi jaudinti skaitytojo — ne nuo to pareina žmogaus išganymas.

Į visa tai atsižvelgus, nyksta ir priekaištai Šv. Knygų tikrumui—nereikia jose ieškoti to, ko ten iš tiesų nėra parašyta.

2) Šv. Raštas ir istorija. — Kadangi visas ir ištisas Šv. Raštas, taigi ir paprasti istorijos pasakojimai, ne tik religinė doktrina, yra įkvėpti, tai ir šioms Šv. Rašto dalims reikia pripažinti neklaidingumas. Todėl kai šv. autorius ką sako apie praeitį, tai jo tvirtinimas yra tikras, taip tikrai yra buvę.

Tik kai kurie mokslininkai katalikai tvirtino, kad šv. autoriai istorinius dalykus aprašą ne taip, kokie iš tiesų esą įvykę, bet taip, kokie atro-

---

[1]) De Gen. ad litt.. L. IV c. 27, žiūr. Migue, P. L., 34, 314: „Istos septem dies, qui pro illis agunt hebdomadam, cuius cursu et recursu tempore rapiuntur, in qua dies unus est a solis ortu usque in ortum circuitus, sic illorum vicem quamdam exhibere credamus, ut non eas illis similes, sed multum impares minime dubitemus".

[2]) Plg. A B ea, De Pentateucho, Romae 1928, 124.

dę žmonėms (systema apparentiae historicae), pagal bendrą minios įsitikinimą arba kaip bendrai tais laikais apie juos buvo kalbama (sicut communis sermo per ea ferebat tempora). Todėl Šv. Rašto knygose nesą istorijos praeities, tikrovės tikrąja prasme. Tai liaudies padavimai, legendos ir pan., kurie tik kartais turį realinį pagrindą. Tai atsitikę tuo būdu, kad šaltiniai, kuriais naudojęsi šv. rašytojai, nesą visai be įtarimo klaida. Be to, šv. autoriai, nemokėdami anų šaltinių kritiškai įvertinti, negalėję atskirti tiesų nuo klaidos. Todėl jie rašę, kas pakliuvę. Tuo būdu šv. autorius neatvaizdavęs tikrovės, tik surašęs kitų įsitikinimus, kitų nuomones.

Šiuo atveju daug daromų priekaištų Šv. Knygų istoriškumui atkrintą. Jei ten nevaizduojama praeities, tikrovės, tai nebelieką ir pagrindo sakyti, kad Šv. Raštas, neteisingai aprašydamas senovę, klystąs. Šv. Knygos tik atrodančios istoriškos, o iš tiesų nesančios tokios.

Ši „systema aparentiae historicae" yra savotiška priemonė Šv. Rašto neklaidingumui ginti. Kalbamieji mokslininkai savo nuomonę nori paremti šv. tėvo Leono XIII enciklika „Providentissimus Deus", kur, jų nuomone, nurodama esą, kad gamtos dalykų aiškinimo dėsniai apie išorinės išvaizdos tiesą reikią pritaikinti taip pat istorijos dalykams[1]). Be to, jie bando pasiremti šv. Jeronimo autoritetu. Šv. Jeronimas tvirtinęs, kad šv. rašytojai aprašą ne tai, kas iš tiesų esą buvę, bet tai, kaip dalykai atrodę, parašę daugiau kitų nuomonę, kitų įsitikinimus. Taip, kalbėdamas apie Erodo liūdesį dėl Jono krikštytojo galvos nukirtimo, manąs, jog Erodas dėjęsis liūdįs, ir sakęs, kad pasakymu „karalius nuliūdo" šv. autorius aprašąs ne tai, kas buvę, bet tai, kas atrodę. Toliau rašęs: „Consuetudinis Scripturarum est, ut opinionem multorum sic narret historicus quomodo eo tempore ab omnibus credebatur"[2]). Aiškindamas, kuria prasme Jėzus buvęs vadinamas „Juozapo sūnumi", [3]) rašęs: „Excepto Joseph et Elisabeth et ipsa Maria, paucisque admodum, si quos ab his audisse possumus aestimare, omnes Jesum filium aestimabant Joseph; in tantum ut etiam Evangelistae opinionem vulgi exprimentes, quae vera historiae lex est, patrem eum dixerint Salvatoris". [4]) Panašiai jis kalbąs apie Jer. 28, 10, kur Ananijas vadinamas pranašu, nors iš tiesų pranašas jis nebuvęs[5]).

Šv. tėvas Benediktas XV, enckl. „Spiritus Paraclitus", 1920 m. rugs. mėn. 15 d., griežtai atmetė anokį Leono XIII žodžių aiškinimą,

---

[1]) Enckl. žodžiai: „Haec ipsa deinde ad cognatas disciplinas, ad historiam praesertim invabit transferri".
[2]) In Mat. 14, 8, žiūr. Migue, P. L., 26, 98.
[3]) Luk. 3, 23; 4, 22.
[4]) Contra Helvid. 1, 4, žiūr. Migue, P. L., 23, 187.
[5]) Žiūr. Migne, P. L., 24, 855: „Quasi non multa in Scripturis sanctis dicantur iuxta opinionem illius temporis quo gesta referuntur et non iuxta quod rei veritas continebat."

laiko šv. tėvo minties iškreipimu; vadina „rem in decessorem Nostrum plane iniuriosam et falsam plenamque erroris“. Taip pat nurodo, kad aukščiau kalbėtieji autoriai klaidingai aiškiną ir šv. Jeronimo žodžius: Šv. Jeronimas čia tik nurodęs, kad Šv. Rašte asmuo vadinamas tuo ar kitu vardu pagal tai, kuo jį žmonės vadino—vadino nors kartais be pagrindo, pav., kur Juozapas vadinamas Jėzaus tėvu. Čia yra ana „vera historiae lex“. Ananijas vadinamas pranašu dėl to, kad jį žmonės tuo vardu vadino, nors pranašas nebuvo. Šv. autorius tą išsireiškimą atkartojo, pašalinęs pavojų suklysti apie tikrą pavadinimo prasmę. Toj pačioj enciklikoj dar nurodoma, kad vienodai aiškinti aprašytus gamtos ir istorijos dalykus nereikalauja nei gamtos nei istorijos dalykų įgimtis ir šis metodas suderinamas su Šv. Tėvų, ypač su šv. Jeronimo išsireiškimais.

Iš tiesų, kai gamtos dalykai aprašomi taip, kaip pojūčiams atrodo, istorija reikalauja aprašyti dalykus taip, kaip iš tiesų yra įvykę, o ne, kaip apie juos manė liaudis (relatyvinė tiesa). Tokia jau yra pačios istorijos sąvoka, ar tai būtų biblinė ar pasaulinė istorija.

Šv. Rašte, tiesa, istorija nėra parašyta pagal mokslišką metodą, paremta įvairiais kritiškai parinktais dokumetais ir iš visų pusių apšviečianti dalykus. Antai, evangelijose daug mums žinotinų dalykų praleidžiama. Tai galima pastebėti, palyginant sinoptikų evangelijas su šv. Jono evangelija ir sinoptikų evangelijas palyginant su viena kita. Čia trūksta chronologinės dalykų tvarkos, kalbose pažymima daugiau mintis, nekaip patys žodžiai; genealogijos schematiškos. Kronikų knygų autorius, kurs aprašo kulto istoriją, praleidžia daug šiaip jau žinotinų politinių dalykų.

Bet Šv. Rašto neklaidingumas nereikalauja, kad visa istorija būtų aprašyta. Kiekvienas rašytojas turi savo tikslą ir, siekdamas jį, vienus dalykus aprašo, kitus praleidžia. Šio tikslo siekdamas, gali nekreipti akies chronologinę dalykų eilę. Bet visa tai, ką tvirtina, turi sutikti su objektyvine tiesa. To reikalauja istorija — istorija reališka, ne prasimanyta. Jei kalbėsime apie rašomos istorijos šaltinius, tai šv. autoriui jie buvo prieinami: ar specijališkai buvo apreikšta, ar jo paties patirta, ar įvairūs profaniški dokumentai, padavimai, kitų liudijimai. Senovės, tiesa, istorininkams nebuvo žinomos įvairios priemonės šaltiniams kritiškai įvertinti, bet jie vis dėlto galėjo sugebėti atskirti tiesą nuo klaidos. Čia jiems ypatingai padėjo rūpestingas tiesos ieškojimas, tyrinėjimas, nuostabi tų laikų žmonių atmintis ir jau seniai vartojamas raštas. Net ypatinga Dievo apvaizda čia budėjo, kad šv. autorius išvengtų klaidų. Tuo būdu šv. autorius galėjo susidaryti visai teisingą nuomonę apie šaltinius. Kartais jis gali palikti savo skaitytojams įvertinti šaltinius ar apie juos pareikšti tik bendrą ar apytikrią nuomonę, nenorėdamas laiduoti visišką jų tikrumą. Bet kur šaltiniams pritaria, ten turi būti išreikšta objektyvinė tiesa. O jei aprašymas nors truputį nesutinka su faktais, tai jau klaida.

Aprašant gamtos dalykus, tokio griežtumo nereikalaujama. Tai net ne yda, ne trūkumas, nes žmonės čia tikrai nori pasakyti tik, kaip jų pojūčiams daiktai atrodo. Todėl negalima sulyginti gamtos ir istorijos dalykų. O šv. tėvo Leono XIII žodžiai „Haec... iuvabit transferri", kaip aišku iš konteksto, neskatina išorinės „išvaizdos tiesos" (veritas apparentiae) metodo pritaikinti kituose moksluose, bet daugiau nurodo reikalą panašiai ir kituose moksluose kovoti su peržengimu ribų savo mokslo šakoj, kaip tai kai kurių yra daroma. Šiuos žodžius autentiškai paaiškino šv. tėvas Benediktas XV encikl. „Spiritus Paraclitus".[1])

Taigi, suponavus, kad istorijos knygose aprašomi įvykiai yra tikri, belieka nutarti, kurios knygos yra istorinės, ir ar jos yra istorinės griežtąja ar plačiąja prasme. Teoretiškai reikia pripažinti galimumas istorijos plačiąja prasme, nes jokia literatūros rūšis, būdama teisinga ir verta Dievo, nėra priešinga įkvėpimui. Bet praktikoj labai sunku nutarti, kuri knyga yra istorinė plačiąja prasme, kuri ne.

Veikalo rūšis nutarti yra labai svarbu, nes kitaip aiškinami istorinio, kitaip didaktino veikalo posakiai. „Rašto rūšis parodo", rašo prof. A. Grigaitis: „kaip reikia suprasti ir aiškinti išsireiškimai, būtent, ar imti visas aplinkybes tiksliai, kaip yra daroma istoriškame veikale, ar ieškant apsakyme tik pagrindinės idėjos, tarsi apleidžiant smulkmenas, kaip tai atsitinka didaktiškame veikale".[2]) Jei istorija yra iš dalies ar visa pramanyta ir, pasikliaujant ja, norima tik kuri doktrina, pav., parabolės, išdėstyti, tai šiuo atveju į istoriją nekreipiama akies ir teaiškinama doktrina.

3) Veikalų rūšys.—Knygos skirstomos į istorijos, pranašų, poezijos ir didaktinės. Kiekvienoj iš šių rūšių savaip yra išreikšta tiesa. Todėl ji negali visais atvejais būti matuojama tuo pačiu matu. Istorija rūpinasi kuo tiksliausiai atpasakoti praeitį. Pranašai apie būsimuosius laikus dažnai kalba simboliais, iš kurių dažnai sunku sudaryti tikras ateities vaizdas; pranašysčių tikroji prasmė ryškėja tik po įvykio. Poetai įprastai naudojasi plačia laisve. Todėl jų išsireiškimų, žodžių nereikia griežtai suprasti. Dijaloge vėl savotiškai išreiškiama tiesa. Oponentas kartais čia daug netiesos išlieja. Bet iš to turi tik ryškėti ginamoji tiesa. Yra dar daug išsireiškimų perkelta prasme, daug antropomorfizmų. Jų taip pat negalima griežtai suprasti. Taigi, ieškant Šv. Rašte tiesos, reikia jos ieškoti „cum grano salis".

Čia specijališkai kalbėdami apie veikalų, literatūros rūšis, turime galvoj ne visą Šv. Raštą, tik pasakojamojo pobūdžio knygas, t.y. tas knygas, kurios pirmu pažvelgimu atrodo istorinės. Klausimas, ar pasakojamojo

---

[1]) „Quodsi affirmat, ad historiam cognatasque disciplinas eadem principia transferri utiliter posse, quae in plysicis locum habent, id quidem non universe statuit, sed auctor tantummodo est, ut haud dissimili ratione utamur ad refellendas adversariorum fallacias et ad historican Sacrae Scripturae fidem ab eorum impugnationibus tuendam".

[2]) Egzegezės metodikos naujieji keliai: „Soter", (1926) 61.

pobūdžio knygos ar jų dalys visos yra griežtai istorinės, ar yra tam tikrų rūšių, tam tikrų rašymo formų, lyčių, kur nesiekiama istoriško tikslumo, jei ne visai, tai bent iš dalies, ir kurių tikslas yra daugiau didaktinis. Kai kurių manyta, kad taip.

Pradžią šiam klausimui gvildenti yra davęs M. J. Lagrange, kurs istorinio pobūdžio knygas suskirstė į tris rūšis:

a) Kai kurių knygų istorinė išvaizda tėra literatinis rūbas, kuriuo autorius prisidengia dogmatinėms ir moralinėms tiesoms sėkmingiau įskiepyti. Čia autorius pats išgalvoja asmenis ir įvykius. Šios rūšies knygose reikia ieškoti tik religinės tiesos, kuri dėstoma po istorijos priedanga.

b) Antroji rūšis yra visai istorinės knygos, kuriose autorius pasakoja tikrus faktus. Čia visada reikia ieškoti pasakojamųjų įvykių objektyvinės tiesos.

c) Pramanytos ir tikros istorijos tarpe stovi vadinamoji pradžios istorija (l'histoire des origines). Jokia senovės tauta tikrai nežinojo savo pradžios, savo kilmės istorijos; žinojo tik vieną kitą tikrą faktą, kuris, eidamas istoriniu branduoliu, pamažu buvo apsuptas, pagražintas įvairiais pasakojimais ir legendomis. Iš pradžių visa ši istorija buvo perduodama iš lūpų į lūpas ir tik vėliau parašyta. Tuo būdu gimė ir pusiau-istorinės knygos.[1]

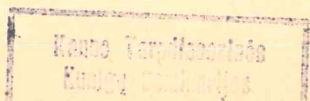
Kiti autoriai toliau rutuliavo šią literatūros rūšių (genres littéraires). teoriją. Jų nuomone, norint suvokti autoriaus mintį, reikia išgvildenti autoriaus žodžiai, sakiniai ir nutarti pati veikalo rūšis; nes įkvėpimas palieka visa tai nepakeista[2]. Įkvėpimas taip pat esąs suderinamas su kiekviena literatūros rūšimi, kurią tik vartojo pasauliniai rašytojai. Todėl Šv. Dvasia galinti įkvėpti pasaką, parabolę, alegoriją, istorijos fikciją koks yra mūsų istorinis romanas, ir pan., žodžiu, visa, kas tik galįs pamokyti[3].

Fr. de Hummelauer, Exegetisches zur Inspiratiosfrage, Freiburg in Br. 1904, suėmęs savo pirmatakų mintis į krūvą, sistematiškai išdėstė šią literatūros rūšių teoriją. Pasak jo, įvairios yra pasakojamojo pobūdžio veikalų rūšys: pasaka, parabolė, istorinis epas, religinė istorija, senoji istorija, liaudies padavimai, laisvas pasakojimas, midraš, pranašų ir apokaliptikų pasakojimai. Kiekviena ši rūšis savaip išreikianti

[1]) L'Inspiration et les exigences de la critique: „Revue biblique", V (1896) 510 — 518. Plg. to paties autoriaus La méthode historique[2], Paris 1904.

[2]) Plg. L. Hackspill, L'inspiration scripturaire, Bulletin de littérature ecclés. 1905, 51: „C'est seulement en étudiant le sens des termes, le caractère des propositions et le genre littéraire des livres que nons pouvons conn être la pensée et l'intention de l'auteur... Pour être inspirée une composition ne change pas de genre littéraire et une proposition ne change pas de nature".

[3]) Plg. F. Prat, Bible et Histoire[2], Paris 1904, 30: „Aucun genre littéraire, usité, chez les écrivains profanes, n'est indignes des auteurs sacrés, apologie, allégorie, fiction, ce que nons mommerions aujourd' hui roman historique ou roman des moeurs, tont cela est capable d'instruire et peut être par conséquent l'objet de l'inspiration divine".



tiesą. Dažniausiai čia nereikią ieškoti istorijos; po istorine knygos išvaizda tik slepiantisi moralinė religinė doktrina.

Su įvairiomis rūšimis naudinga ir mums susipažinti.

Pasaka yra pasakojimas apie įvykti negalimus dalykus. Kitaip sakant, ji yra visai fikcija, pramanytas, iš tiesų visai nepamatuotas dalykas. Ji vis dėlto, tinkamai panaudota, gali pailiustruoti vieną kitą doktrinos ar dorovės dalyką. Šv. Rašte įdėtos tėra dvi pasakos, išgalvotos ne paties autoriaus, tik kitų sekamos. Joatamas pasakoja apie medžių karaliaus rinkimą: „Medžiai nuėjo, kad pateptų sau karalių ir tarė alyvmedžiui: Viešpatauk ant mūsų"[1]), ir Joasas, Izraelio karalius, palygindamas save su kedru ir Amaziją su usnimi, sako: „Libano usnis siuntė pas kedrą, esantį ant Libano, ir sakydino: Duok mano sūnui savo dukterį moterystėn"[2]).

Parabolė taip pat yra išgalvotas pasakojimas, tik apie įvykti galimus dalykus; kartais ji gali iš tiesų turėti pagrindo. Jos tikslas nėra istorija, tik daugiau jos pagalba norima įskiepyti kuri tiesa. Parabolių apsčiau yra evangelijose.

Istorinis epas yra poema, kur istoriniai įvykiai išpuošiami, pagražinami estetiniam pasigrožėjimui sukelti. Atbulai, nemanoma atvaizduoti istorinės realybės. Pavyzdžiu gali eiti Homero Ilijada. Čia išgalvojami asmens ir istoriniai faktai dėstomi laisvai. Istorinė čia yra tik vyraujanti mintis, kiti dalykai — kiek derinasi su poetišku dėstymu.

Šv. Rašte epinės poemos tikrąja prasme nėra. Tėra epinės ar episkai lirinės dalys. Tokios yra kai kurios psalmės, kur poetiškai aprašomas pasaulio įkūrimas, pav., ps. 103 (hebr. 104), ar kiti istoriniai įvykiai, pav., Aigypto bausmės[3]). Čia aprašomi nauji daviniai, kurių nėra Išėjimo knygose, nors reikia manyti, jog ėjo ir šv. autoriaus įkvėpimo šaltiniu. Pav., ps. 135 (hebr. 136) 15 yra pasakyta, kad Faraonas ir jo kariuomenė buvę įstumti į Raudonąją jūrą. Faraono pažymėjimas čia gali būti tik poetinis pagražinimas; Išėjimo knygoj apie jį nieko nesakoma. Tuo būdu kas poetiškai teisinga, istoriškai gali būti klaidinga.

Jei kalbėsime apie religinę istoriją, tai reikia pasakyti, kad ji nebuvo rašoma istorijai, ir jos tikslas buvo religiškai išugdyti skaitytojai tauta. Tada dar nei visi šaltiniai buvo ištirti nei kritika buvo tobula. Todėl ir istoriniai faktai aprašomi laisviau. Taigi religinė istorija galėjo žmogaus mintis laikyti žodžiais, galėjo savaip perdirbti pasikalbėjimus ir prakalbas žmonėms auklėti. Ji visa ar atskiri atvejai gali būti tikri. Bet tikras istorininkas rūpestingiau visa aprašytų.

Senoji istorija vadinasi ta, kur laisvai pasakojama buvę dalykai.

---

1) Teis. 9,8.
2) 4 kar. 14, 9.
3) Išm. 16 19.

Tuo vardu pavadinta dėl to, kad istoriją taip rašė senovės graikai ir romėnai. Nes anais laikais rašytojai dar nemokėjo kritiškai rašyti. Jie nematė reikalo iš visų pusių ištirti šaltinius ir nemokėjo jais tinkamai pasinaudoti: šaltinių vartojimo metodai jiems buvo nežinomi. Net patys šaltiniai buvo sunkiai prieinami. Todėl jiems istorija rašyti buvo „ars“ mums — mokslas. Vaizduojamųjų veikėjų kalbas jie patys sustatydavo, pav., Herodotas, Titas Livijus. Senoji istorija skiriasi nuo epo: šis padėtas ant istorinio pagrindo, o senoji istorija atvaizduoja pačią praeitį, istoriją, nors laisvai. Taigi nors, apskritai, reikia pripažinti pasakojimui istorinę tiesą, atskirais atvejais labai dažnai sunku pasakyti, kas tikrai yra įvykę ir kas pramanyta. Tačiau de Hummelauer pripažįsta, kad dalykai, liečią tikėjimą ir dorovę, visada esą tikri.

Liaudies padavimų, kurie eina iš lūpų į lūpas, branduolys yra istorinis; visa kita yra tik pagražinimas, susidaręs per amžius. Jei rašytojas, užrašydamas liaudies padavimus, norėtų juos pristatyti tikra istorija, tai suklaidintų skaitytojus. Bet jei aiškiai ar neaiškiai pasako, kad čia esą liaudies padavimai, tai nenusideda tiesai; jis palieka skaitytojui spręsti jų istorinę vertę. Šiuos liaudies padavimus Dievas galėjo šv. autoriui įkvėpti.

Pradžios knygoj kaip tik esą tokių padavimų, kurie ten vadinami toledoth, generationes, istorija: „Ta yra dangaus ir žemės istorija“[1]); „Ta yra Adomo giminės knyga“[2]).

Laisvas pasakojimas yra istorinis romanas, kur, paėmus keletą istorinių faktų pagrindan, pasakojami išgalvoti dalykai — išgalvojami veikėjai, jų kalbos ir kt. Pavyzdžiu gali eiti kard. Wiseman istorinis romanas „Fabiola“, Sienkevičiaus., „Quo Vadis?“ Tokio veikalo tikslas gali būti moralinis ar religinis pamokymas. Todėl Dievas tokį apsakymą galėjęs įkvėpti šv. autoriui. Bet, ar iš tiesų tai padarė? Kai kas šiai rūšiai priskiria Rutos, Juditos, Esteros ir Tobijo knygas.

Hagadiškas midraš savo vardą gavo iš žydų rabinų termino „midraš“, kurs kilęs yra iš hebrajiško veiksmažodžio „daraš“ — ieškojo gvildeno; todėl midraš reiškia rabinų aiškinimą, įstatymo, istorinių ir didaktinių knygų komentorų. Midraš gali būti dvejopas: halachiškas, t.y. aiškinimas įstatymo knygų, ir hagadiškas, t. y. aiškinimas istorinių ir didaktinių knygų. Hagadiškas midraš dažniausiai turi alegorinių priedų ir šiaip visokių išprotavimų. Tai daroma labiausiai moralinei tiesai paremti. Tuo būdu midraš yra laisvas pasakojimas ir panašus į istorinį romaną. De Hummelauer mano, jog, gal, Juditos knyga esanti midrašinio pobūdžio: pagrinde yra istorinis ar parabolinis pasakojimas.

Pranašų ir apokaliptikų pasakojimų literatūros rūšis taip pat yra he-

---

[1]) Prad. 2, 4: „Istae sunt generationes coeli et terrae“.
[2]) Prad., 5, 1: „Hic est liber generationis Adam“.

brajiško kilimo. Pranašai ir apokaliptikai dažnai simboliais vaizduoja ateitį. Bet visa jų prasmė įvykus tesuvokiama, nebent jei ją pats Dievas paaiškintų, kaip tai, pav., padaryta Iz. 20, 3; Jer. 1, 11; 24, 1-10. Be to, simboliai dar nėra būsianti istorija; tai tik jos vaizdai. Jų esmė, turinys ir tikrasis simbolinis rūbas paaiškėja, įvykus dalykui[1]).

Kodėl de Hummelauer siūlo šią literatūros rūšių teoriją? Tai jis daro, norėdamas egzegetui padėti atmesti istoriškumą tų knygų, kurios iki šiolei buvo laikomos istorinėmis. Jei knygos istoriškumui daroma stambių priekaištų, tai egzegetas tuoj turi šį klausimą pastatyti: ar galimas šis apsakymas priskirti kitai rūšiai, ne istorinei griežtąja prasme. Jei taip, tai bus arba laisvas pasakojimas, arba parabolė, arba senoji istorija, liaudies padavimai ir tt. Šiuo atveju visi daromi priekaištai istorijos atžvilgiu atkrinta. Taip, Rutos, Juditos, Esteros ir Tobijo knygos galės būti ne griežtai istorinės, bet midrašinės knygos, laisvi pasakojimai. Pradžios knyga — liaudies padavimai; kitos Įstatymo istorinės knygos yra parašytos nekritiškai, — „senoji istorija". Tai vėl savotiškas Šv. Rašto neklaidingumo gynimas, atsakymas Šv. Rašto priešams.

Šiai teorijai pritarė daug katalikų mokslininkų, pav.: Prat, Durand, Batiffol, Bonaccorsi, Zapletal, Rose, Zanecchia, Engelkemper, Peters, Touzard, Jacquier, van Hoonacher, Minocchi, ir kt. De Hummelauer turėjo viltį, kad jo teoriją visi pripažins. Deja, apsiriko — nepasidarė visuotinė.

Kalbamojoj teorijoj iš tiesų yra per daug subjektyvinio elemento. Iš senosios literatūros mes veik nieko nežinome apie veikalų rūšis. Todėl remdamiesi tik literatūros rūšimis, spręsti apie Šv. Knygose išreikštą tiesą negalime. Ir labai subjektyviškai jų sprendžiama apie veikalo rūšį. Iškilus kuriam priekaištui knygos istoriškumui, jau norima neigti jos istoriškumas ir ji pati priskirti neistorinei knygų rūšiai. Reiktų rūpintis į priekaištus kitaip atsakyti.

Šv. Rašto Komisija taip pat nepritarė bendram šios teorijos vartojimui —reikalauja tai atskiru atveju tvirtais argumentais įrodyti ir žiūrėti, kad nebūtų priešinga Bažnyčios nuomonei[2]).

Nors išdėstytos literatūros rūšių teorijos en bloc priimti negalima,

---

[1]) Pesch, Supplementum continens disputationes recentiores e decreta de inspiratione Sacrae Scripturae, Friburgi in Brisg. 1926, 33—36; H. Hoepfl, Critique biblique, genres littéraires, Supplément du Dictionnaire de la Bible, fasc. VI, 202—205.

[2]) „Utrum admitti possit tamquam principium rectae exegeseos sententia quae tenet S. Scripturae libros qui pro historicis habentur, sive totaliter, sive ex parte, non historiam proprie dictam et obiective veram quandoque narrare, sed speciem tantum historiae prae se ferre ad aliquid significandum a proprie litterali seu historica verborum significatione alienum? — Resp.: Negative, excepto tamen casu, non facile nec temere admittendo, in quo, Ecclesiae sensu non refragante eiusque salvo iudicio, solidis argumentis probetur Hagiographum voluisse non veram et proprie dictam historiam tradare sed sub specie et forma historiae parabolam, allegoriam, vel sensum aliquem a proprie litterali seu historica verborum significatiene remotum proponere".

bet pagal šv. tėvo Benedikto XV encikl. „Spiritus Paraclitus“ nurodymą tam tikrose ribose („si intra certos quosdam fines contineantur“) gali būti teisinga.

6. Klausimas, ar visos veikalų rūšys gali būti suderinamos su įkvėpimu. Kai kurie sako, kad visos rūšys, kurias tik vartojo pasauliniai rašytojai, esančios suderinamos su įkvėpimu; kiti—tik padorios, kurios tinkančios Šv. Rašto rimtumui. Šios nuomonės yra, pav., Billot, Brucker, Schiffini. Net enciklikoj „Spiritus Paraclitus“ kalbama apie veikalų rūšis, kurių visai ir tobulai negalima suderinti su Dievo žodžio tiesa.

Veikalų rūšys, kurios yra savo įgimtimi nepadorios[1] ar savaime veda į klaidą, veikiau nesuderinamos yra su įkvėpimu. Šiaip Dievas gali įvairiai žmogų pamokyti: ir tikra ir pramanyta istorija, pasaka, gal, net mitu. Bet šiuo atveju iš visa ko turi paaiškėti, jog čia yra tam tikra veikalo rūšis, ne istorijos apsakymas. Tada klaida nėra būtina, nors kai kuriais atvejais yra sunku atskirti, kur yra tikra istorija, kur ne. Taip, kai kurie Šv. Tėvai kartais abejoja, ar Kristaus parabolės esančios tikros parabolės ar šiaip jau pamokanti tikra istorija. Šiaip ar taip, šis klausimas spręsti reikia labai atsargiai, atsiklausiant padavimo bei rūpestingai tiriant pačią žodžių prasmę.

Jei kalbėsime apie veikalų rūšių teisingumą tai pasakytina štai kas:

1) Kiekviena veikalo rūšis savaip išreiškia tiesą. Kitokia yra pasakos, pav., Teis. 9, 8-15, kitokia epo, pav., ps. 103 (apie pasaulio įkūrimą) ir kitokia dijalogo, pav., Jobo knygoj. Egzegetas turi nutarti, kuri yra veikalo rūšis ir kiek ji yra teisinga.

2) Įvairioms veikalų rūšims atskirti kriterijumi, apskritai, eina išviršinė, veikalo forma, lytis, kurią bendrai žmonės vartoja tos rūšies veikalams rašyti. Jei kurs tą ar kitą formą, lytį vartoja, tai suponuojama, kad norįs išreikšti ir tą tiesą, kuri anai lyčiai priklauso. Todėl reikia tvirtais argumentais įrodyti, kad autorius norėjęs kitą tiesą išreikšti, ne tą, kuri priklauso šios formos veikalams. Taigi jei išviršinė veikalo lytis yra istorinė, tai reikia rimtais argumentais įrodyti, kad čia vis dėlto nereikia ieškoti istorinės tiesos.

3) Jei veikalas yra pasakojamojo pobūdžio, tai jam savaime reikia pripažinti istorinė tiesa. Nes to dalyko siekia pasakojamasis veikalo pobūdis. Reikia rimtais argumentais įrodyti, kad autorius, vartodamas pasakojamąją istorinę veikalų lytį, norėjęs ne istoriją, tik parabolę, alegoriją ar ką nors kita išreikšti.

Pasakojamasis istorinis veikalo pobūdis siekia tikrai aprašyti dalyką. Ne svarbu, ar tai yra liaudies padavimai, religinė ar senoji istorija.

---

[1]) Pav., erotinė poezija, kuri siekia sukelti aistras. Bet meilė gali būti aprašoma — parodoma tikroji meilė, pamokoma meilės Dievo arba vaizduojama neištikimybė Dievui. Kad ši rūšis nėra nesuderinama su įkvėpimu, rodo Giesmių giesmė ir Ez. 23 skyrius, kur pasakojama apie Oolę ir Oolibą.

Pamatas yra tas, kad visai be pagrindo suponuojama, kad šios rūšys nutolstančios nuo istorinės tiesos. Ir senovės istorininkai laikėsi dėsnio: „Ne quid falsi dicere audeant"[1]). Yra žinoma, jog ir mažiausia išsilavinusios tautos savo padavimuose, lūpuose išlaikė tikriausius istorinius davinius. Tai juo labiau galėjo išlikti Šv. Rašte, kur yra parašytos apreikštos religinės tiesos, pav., pirmųjų tėvų nupuolimas, Išgelbėtojo pažadėjimai, Izraelio tautos išrinkimas ir ypatinga Dievo apvaizda jos atžvilgiu ir kt. Šios tiesos buvo labai reikšmingos žmonių gyvenime. Todėl vargu galima manyti, jog Dievas nebūtų padėjęs tas tiesas išlaikyti atminty ir jas nesuterštas perduoti kitoms kartoms. Todėl religinėj istorijoj negalima nutolti nuo aiškios istorinės prasmės labiau, nekaip pasaulinėj istorijoj. Šv. Rašto Komisija 1909 m. birž. mėn. 30 d., išsitardama dėl trijų pirmųjų Pradžios knygų skyrių istoriškumo, leidžia sakyti, kad žodžiai ir sakiniai esą metaforiškai ar antropomorfiškai pavartoti, kad apie pasaulio tvėrimo tvarką ir daiktų išvidinę sudėtį populariškai supažindinima, kad išsireikšta anų laikų kalba, prisitaikant tų žmonių galvojimui ir gabumams; tik negalima esą abejoti žodine istorine prasme tų dalykų, kurie liečią krikščionių religijos pagrindus.

Reikia atsižvelgti ir į padavimą. Tik su kitų liudijimo pagalba galima kartais išspręsti veikalo rūšis. Nes senovės hebrajų literatūros pavyzdžių turime maža, beveik tik Šv. Rašte; o šis, atsižvelgus į tiek amžių, kuriais rutuliavosi, sudaro mažą rinkinį. Todėl kartais sunku ir yra nurtati įvairios veikalų rūšys. Čia vis dėlto gali padėti padavimas, liudijimai tų, kurie buvo arčiau laiko, kada parašytos Šv. Knygos. Jei žydų ir katalikų padavimas tvirtina, kad ta ar kita knyga esanti istorinė, tai reikia laikytis tos knygos istoriškumo, nebent jei protas ar kitas reikalas verstų tą tiesioginę istorinę prasmę atmesti. Tada reikia atskirais atvejais įrodyti, kad to padavimo galima esą nesilaikyti.

Be to, kadangi Bažnyčia yra Šv. Rašto saugotoja ir autentinė aiškintoja, tai negalima neatsižvelgti į Jos nutarimus („salvo tamen semper Ecclesiae iudicio") dėl veikalų rūšies, nors pirmu pažvelgimu jie atrodytų esą visai literatūriniai. O Bažnyčia kartais savo neklystančiu autoritetu įsakomai nutaria Šv. Knygų rūšį. Taip padaryta dėl šv. Jono evangelijos istorinės rūšies klausimo[2]). Bažnyčia kartais duoda vyriausių direktyvų per Šv. Rašto Komisiją. Tai, pav., padaryta 1909 m. birž. mėn. 30 d. dėl Pradžios knygos pirmųjų trijų skyrių istorinės rūšies.

Tuo būdu veikalo rūšių teorija nėra visuotinė ir bendra priemonė Šv. Rašto neklaidingumui apginti. Tik atskirais atvejais ji galima vartoti, pirma iš visų pusių išgvildenus klausimą.

---

[1]) Pav., C i c e r o, De oratore, II 15.
[2]) Decr., „Lamentabili".

7. Be pavartotų dokumentų istorijai parašyti, Šv. Rašte yra dar citatų, paimtų iš kitų veikalų ar žmonių. Jos yra dvejopos, būtent, aiškios ir neaiškios.

Aiškios citatos yra tos, kur pasakoma ar tam tikrais ženkleliais, kabutėmis ar kitu būdu parodoma, kad tie žodžiai esą skolinti, paimti iš kitur. Šiuo atveju žodžiai tikrai priklauso asmeniui ar veikalui, kuriam šv. rašytojas juos priskiria (veritas citationis). Tie žodžiai vis dėlto tėra teisingi, neklaidingi tada, kai rašytojas juos aprobuoja, jiems pritaria (veritas rei citatae).

Pritariama ar nepritariama aiškiai ir neaiškiai.

Aiškus pritarimas ar nepritarimas matyti iš stiliaus, išsireiškimų. Šiuo atveju trejopai laiduojamas neklaidingumas:

1) Jei šv. autorius cituoja kito žodžius ta pačia prasme, kuria juos išreiškė ir jų autorius, tai šie žodžiai yra visai teisingi ar klaidingi pagal tai, ar šv. rašytojas jiems pritaria ar ne.

2) Jei šv. autorius, cituodamas kito žodžius, juos ima kita, ne autoriaus prasme, tai įkvėpimas telaiduoja neklaidingumą šv. rašytojaus žodžiams teikiamai prasmei. Jei jiems nepritaria, tai posakis yra klaidingas. tik šv. rašytojaus imama prasme.

3) Jei šv. rašytojas, cituodamas kieno nors ilgesnę kalbą, jai pritaria ar nepritaria, tai dar nereiškia, kad visa kalba esanti tikra ar klaidinga. Šiuo atveju reikia įsižiūrėti, kuria prasme jis jai pritarė ar nepritarė. Gali būti tik apskritai, ne visur pritariama.

Jei šv. autorius cituoja žodžius tų, kurie yra neklaidingi, neklysta kalbėdami ar veikdami, tai reikia suponuoti, kad autorius pritariąs jų žodžiams, kuriuos cituoja, ir jų veiksmui, kurį aprašo.

Pirmiausia, čia turimas galvoj pats Dievas, kuris kalba ir kurio žodžius šv. autorius cituoja, pav.: „Štai ką Viešpats sako“,[1]) ir Kristus, kurio kalbas evangelistai paduoda savo evangelijose. Be to, šv. autorius suponuojamas pritariąs angelų žodžiams ir pranašams, kurie, eidami savo pareigas, kalba Dievo įkvėpti ir Jo vardu, ir suponuojamas pripažįstąs jiems dievišką autoritetą, nebent jei kuriuo protarpiu pranašas būtų pats kalbėjęs. Pav., kai Dovydas išreiškia norą pastatyti Dievui namus, tai pranašas Natanas, pareikšdamas savo nuomonę, jam pritarė: „Eik, daryk visa, kas yra tavo širdyje, nes Viešpats yra su tavim“[2]). Bet naktį Natanui apsireiškęs Dievas liepia įspėti Dovydą, kad jis Dievui namų nestatytų; tai atliksiąs jo sūnus[3]).

Toliau, turi taip pat dievišką autoritetą ir neklaidingi yra cituojami kitų šv. rašytojų žodžiai, nors ir kita prasme būtų imami. Kalbamieji žo-

---

1) Prad. 12, 1-3; 17, 4-14.
2) 2 Sam. 7, 3.
3) 2 Sam. 7, 4-13.

džiai gali būti kam nors įrodyti ar aliuzijos būdu parašyti, apie juos tik užsimerant. Jei cituojami kito žodžiai kam nors įrodyti, tai reikia suprasti ano autoriaus pavartotąja prasme; kitaip ne įrodinėjimas kito žodžiais. Cituojant tik aliuzijų būdu, tai nėra būtina; galima net iš labai toli užsiminti apie kito šv. autoriaus žodžius[1]).

Dar toliau, neklaidingi yra taip pat apaštalų žodžiai, ištarti, einant Kristaus pasiuntinių pareigas; nes tada ir jie turėjo neklaidingumo dovaną. Atbulai, kai jie kalba kaipo paprasti asmens ir žodžius ištaria savo vardu, tai nėra neklaidingi. Jie nepasidaro neklaidingi nė tada, kai kalbamuosius jų žodžius užrašo įkvėptas rašytojas. Taip, pav., apaštalas šv. Povilas sako Mileto bažnyčios vyresniesiems: „Štai dabar aš žinau, kad jūs visi, tarp kurių perėjau, skelbdamas Dievo karalystę, daugiau nebematysite mano veido“[2]). O po keleto metų jis rašo: „Trofimą gi aš palikau sergantį Milete“[3]) (Tada ten jis vėl buvo apsilankęs). Vadinasi, pirmuoju atveju šv. Povilo pasakytieji žodžiai neišsipildė; jis manė jų nematysiąs, bet kitaip įvyko. Lukas, užrašydamas juos, neklaidingumo jiems nelaidavo.

Galop, neklaidingi taip pat suponuojami žodžiai tų, kurie Šv. Dvasios veikiami yra kalbėję, pav., Debora. Zakarijas, Simeonas, net Kaifas, Šv. P. Marija.

Autorius, ką cituodamas apskritai, visada pritaria citatai ir ją pasisavina. Bet kadangi gali būti ir išimčių, tai, savaime nesant aiškiam dalykui, kiekvienu atveju reikia ištirti iš citatos turinio, tikslo ir visų aplinkybių, ar autorius tik patį citavimą turi galvoj (veritas citationis) ar nurodo ir citatoje išreikštą tiesą (veritas rei citatae) [4]).

Kartais autorius tik citatos substanciją telaiko tikra ir visai nesirūpina jos smulkmenomis. Tokios citatos smulkmenoms neklaidingumo nelaiduojama. Todėl jei toks tekstas įdedamas Šv. Knygose, tai smulkmenose gali būti neteisingas. Bet kadangi autorius joms nepritarimo nepareiškia, tai jos ne būtinai yra klaidingos. Autorius šiaip elgdamasis — nei pritardamas nei nepritardamas — palieka pačiam skaitytojui įvertinti jų tikrumą.

Turint tai galvoj, lengva išspręsti kai kurie Šv. Rašte pastebėti prieštaravimai. Antai, 2 Mak. 1, 10-17 ir 2 Mak. 9, 1-28 pasakojimai prieštarauja viens antram — skirtingai aprašomas Antijoko Epifano mirimas. 2 Mak. 1,13 ss. rašoma, kad Antijokas su savo palydovais žuvęs Nanėjos šventykloj, į kurią jis buvęs įėjęs apiplėšti. O 2 Mak. 9,1 ss. pasakojama, kad Antijokas, mėgindamas apiplėšti Persepolio šventyklą ir

---

[1]) Apie S. Įstatymo citatas N. Įstatyme žiūr. L. Venard, Citations de l'Ancien Testament dans le Nouveau Testament: Dictionnaire de la Bible, Supplément, Paris 1930, t. II fasc. VI 23—51.
[2]) Apd. 20, 25.
[3]) 2 Tim. 4,20.
[4]) Fernandez, Hermeneutica, n. 137.

prislėgti miestą, buvęs daugybės ginkluotų žmonių priverstas bėgti; netrukus jį suėmęs baisus vidurių skausmas ir svetimos šalies kalnuose baigęs savo gyvenimą, miręs.

Šių dviejų tekstų nesiderinimas yra aiškus. Kai kurie egzegetai bandė tvirtinti, kad čia kalbama apie du skirtingus asmenis. Bet veltui. Čia kalbama apie vieną ir tą patį asmenį.

Kalbamajam klausimui iš pręsti reikia įsigilinti į šiuos du tekstus. 2 Mak. 1-2,19 yra du Palestinos žydų laiškai Aigypto žydams, kur jie kviečiami švęsti Jeruzalės bažnyčios pašventimo šventę. Pirmojo laiško (1,1—10a) nurodyta data yra 188 Seleukidų eros metai (=124 m. pr. Kr.). Antrajame laiške (1.10^{b}—2,19) datos nepažymėta, bet iš kai kurių žymių apytikriai galima spėti, jog laiškas rašytas apie 162 m. prieš Kr Pats veikalas prasideda 2,20. Todėl jo pradžia bene tik yra dokumenta priedas ir, griežtai kalbant, tik pirmųjų autorių nuomonę išreiškia. Taigi kas juose yra netikslaus, tai ne šv. autoriui, tik laiškų rašytojams reikia priskirti. Atrodo, jog Jeruzalės žydai savo laiške Aigypto žydams pranešа tik gandus apie Antijoko mirimą (jis mirė 164/163 m. prieš Kr., o laiškas rašytas apie 162 m.). Jie girdėjo, jog Antijokas mėginęs apiplėšti šventyklą ir miręs. Todėl jiems buvo susidaręs vaizdas, jog Antijokas miręs pačioj šventykloj. Apie tai jie pranešė ir savo tautiečiams Aigypte, Tik 2 Mak. 9,1 ss. autorius paduoda tikras žinias apie Antijoko mirimą. Šv. autorius, nei pritardamas nei nepritardamas tų dviejų laiškų turiniui. juos dokumentų teisėmis prijungė savo veikale, norėdamas, regis, palaikyti su Aigypte gyvenančiaisiais žydais broliškumą ir religinę vienybę. Tokios vienybės siekiama ir minėtuose laiškuose, kur minimas pakvietimas Aigypte gyvenančiųjų žydų švęsti Jeruzalės bažnyčios pašventimo šventę. Be kitko, ten rašoma (1,13—16) apie Antijoko Epifano mirimą, kas, kaip matėme, nesiderina su tos pačios knygos IX skyriaus apsakymu.

Yra ir kitų aiškių citatų pavyzdžių. Pav., 1 Mak. 8,1-17 pasakojama, kas „Judui teko girdėti“ apie romėnus. 1 Mak. 12,6-18 ir 20-23 yra nuorašai laiškų, iš kurių vieną rašė Jonatas, vyriausias žydų kunigas, spartiečiams; antrą rašė spartiečių karalius Arijus Onijui, vyriausiam kunigui. Iš viso matyti, kad šv. autorius tenori tiksliai išreikšti tai, kas tuose laiškuose parašyta, nesiimdamas spręsti apie ten aprašomų dalykų tikrumą. Pav., Arijaus laiške Onijui rašoma: „Atrasta viename rašte apie spartiečius ir žydus, kad jie esą broliai ir kad esą iš Abraomo giminės“[1]). Ir Ezdras 4,8-22 ir 7-17 yra panašiai susirūpinęs paduoti tikslius laiškų nuorašus, nesiimdamas nieko spręsti apie jų turinį.

Kartais rašytojas pavartoja kito žodžius ar nurašo dokumentus, bet to nepasako, nė ženklais nenurodo. Ir pirmu žvilgsniu negalima pa-

---

[1]) 1 Mak. 12,21.

žinti, jog čia cituojami kitų žodžiai, pareiškiamos kitų mintys. Tokio citatos vadinasi neaiškios.

Mūsų laikais šaltiniai visada rūpestingai nurodomi. Senovėj elgtasi laisviau. Samuelio knygose nurodoma tik vienas žinių šaltinis, būtent, Teisiųjų knyga[1]). Gal, ir daugiau tokių šaltinių pavartota, nes aprašyti 130 metų laikotarpį šv. autorius negalėjo iš savo paties patyrimo. Tačiau autorius to nepasako. Net Šv. Rašto knygose yra davinių, kad tikrai yra neaiškių citatų. Pav., 2 Kron. 5,9 parašyta: „Taigi skrynia buvo tenai (šventykloje) iki šiai dienai". Bet reikia pažymėti, kad šie žodžiai netinka laikui, kada buvo parašytos Kronikų knygos. Nes jos buvo parašytos po Babilonijos nelaisvės, kai Saliamono bažnyčia jau buvo sugriauta ir Sandoros skrynios jau nebebuvo. Todėl siūlosi išvada, jog Kronikų knygų autorius tai nurašė iš kurio dokumento, visai nepaminėdamas savo žinių šaltinio. Čia yra neaiški citata, apie kurios vertę autorius nesiima nieko spręsti. Kitaip reiktų pripažinti Kronikų knygoj klaida. Bet to padaryt negalima.

Kaip pažinti neaiškios citatos? Yra keletas taisyklių.

„Neaiškioms citatoms pažinti", rašo prof. A. Grigaitis: „kritikai paduoda dvi taisykli: viena eina iš teksto prigimties, kita — iš jo tapatybės su kitu tekstu. Genealogijos, tikslūs skaitmens, pažymintieji praeities dalykus, ištraukos iš oficialių dokumentų, laikomos citatomis iš teksto prigimties. Šv. Knygose atkartojami ir tie patys tekstai. Skaitydami 3 Kar. ir 2 Kron., pastebime tuos pačius ilgus posakius. Tą patį randame ps. 104 ir 1 Kron. 16,8 ir tol.; Iz. 36-39 ir 4 Kar. 18,13-20,20 ir t.t. Taigi, vienas iš tų tekstų buvo paimtas iš kito arba abudu imti iš kurio nors trečio dokumento"[2]).

Kyla klausimas, ar autorius, nurašydamas tokius dokumentus, jiems pritaria ar visą atsakingumą tiesos atžvilgiu palieka pačiam dokumentui. Jei pritaria, tai žinias pasisavina, aprašomi istoriniai dalykai; jei atsakingumą palieka pačiam dokumentui, tai tenka spręsti to dokumento vertė ir tik iš vieno citavimo dokumento dar negalima išvesti aprašomų dalykų tikrumo.

Apie neaiškias citatas daugiausia yra rašęs F. P r a t[3]). Jis įrodinėja gausingą tokių citatų buvimą ir pažymi, kad neaiškios citatos tik tada autoriaus pasisavinamos, kai jis aiškiai ar tolygiu būdu jas aprobuojąs, joms pritariąs. Jei taip šv. autorius citatos nepasisavina, tai pačiam skaitytojui tenka kritiškai nutarti, kas tame taip cituotame dokumente gali būti teisinga, tikra ir kas klaidinga.

Autoriaus amžininkai gerai žinojo, iš kurio dokumento autorius sėmė savo žinias. Todėl jie galėjo ir jo posakius tinkamai įvertinti. Bet kadan-

---

[1]) 2 Sam. 1,18.

[2]) Egzegezės metodikos naujieji keliai: „Soter", (1926) 65.

[3]) „Études", n. 86 (1901) 474 — 500; n. 90 (1902) 299—312; 610 — 633; La Bible et l'Histoire, Paris 1904; plg. A. L e m o n n y e r, Théorie des citations implicites: Diction. de la Bible, Supplément, t. II, fasc. VI, kol. 51—55.

gi mums tai nėra žinoma, tai belieka tik veikalo rušių kritikos dėsniais ir iš išsireiškimų būdo nutarti, kiek pats autorius yra įsitikinęs savo aprašomų dalykų tikrumu.

Neaiškių citatų klausimas yra labai svarbus, nes istorinėms knygoms parašyti daugiausia buvo naudotasi šaltiniais, nors ir nevisada jie yra nurodomi. Jei manoma, jog, apskritai, neaiškioms citatoms šv. autorius pritarimo nereiškiąs, nors nereiškia ir nepritarimo, tai išeina, jog, atsižvelgiant vien tik į įkvėpimą, mes nieko tikro iš tų istorinių knygų negalėsime sužinoti, bet kiekvieną kartą reikės atsiklausti kritikus, ar aprašomi faktai, įvykiai galį būti tikri ar ne.

Istorininkas, rašydamas istorijos veikalą, apskritai, nori aprašyti dalykus, kokie iš tiesų yra įvykę, ir todėl žinias semia ar iš savo paties patyrimo, ar iš kitų pasakojimo, ar iš kitų raštų. Imdamas iš kitų žinias, tuo pačiu joms pritaria, nebent jei aiškiai pasisakytų joms pritarti negalįs ar bent abejojąs jų tikrumu. Kitaip istorijos veikalas neatsiektų savo tikslo, būtent, neaprašytų tikrovės. Taigi, nereikia įrodyti, kad autorius savinasi iš kitų paimtas žinias, bet, priešingai, reikia įrodyti, kad kartais autorius, imdamas iš kitų žinias, joms nepritaria, jų nepasisavina.

Jei kiekvienas istorijos rašytojas turi laikytis šio dėsnio, juo labiau tai daryti turi Šv. Knygų autorius. Nes DievasS. ir N.Įstatymų istorinėmis knygomis norėjo žmones pamokyti apreikštosios religijos istorijos, norėjo nurodyti nuostabią savo apvaizdą ir rūpinimąsi žmonija. Bet jei istorinės knygos tėra įvairių ištraukų rinkinys, dėl kurių istorinės vertės reikia atsiklausti kritikų nuomonės, tai šio tikslo nebus atsiekta. Matomai, šios teorijos pagrinde yra supozicija, jog Dievas įvairiais realiniais ar išgalvotais pasakojimais tenorėjo pažymėti keletą dorovinio gyvenimo pavyzdžių. Tuo būdu visa Šv. Istorija būtų tik savo rūšies simbolizmas, tik ne buvusių tikrų įvykių aprašymas.

Šv. Rašto Komisija neneigia, kad Šv. Rašte esą neaiškių citatų, tik sako, kad to konkretiškai negalima esą be pagrindo taikinti. Ji į klausimą: „Ar išspręsti kai kuriems Šv. Rašto tekstuose atsitinkantiems keblumams, kurie, regimai, kalba apie istorijos įvykius, egzegetas katalikas gali tvirtinti, kad ten esą nutylėta arba neaiški citata, paimta iš dokumento, parašyto neįkvėpto autoriaus, kurio visiems tvirtinimams įkvėptas autorius nepritaria ir jų nesisavina, kurie todėl gali būti ir klaidingi"? 1905 m. vasario mėn. 13 d. atsakė neigiamai, išskyrus tą atvejį, kai, paliekant Bažnyčiai spręsti apie prasmę, būtų tvirtais argumentais įrodyta, kad 1) šv. autorius tikrai cituoja kito pasakymus ar dokumentus ir 2) jiems nei pritaria nei savinasi, taip jog teisiai manoma, kad kalbąs ne savo vardu". Taip pat encikl. „Spiritus Paraclitus" įspėjami tie, kurie Šv. Rašto keblumams išspręsti per daug lengvai griebiasi neaiškių citatų

„sensu et iudicio Ecclesiae posthabito". To būdu ir neaiškių citatų teorija nėra bendra priemonė Šv. Rašto neklaidingumui ginti.

8. Baigiant reikia pasakyti, kad visos kalbėtosios teorijos, visi anie bandymai ginti Šv. Rašto neklaidingumą, nors nevisada vykusiai, teparodo gilų įsisąmoninimą, jog rašytinis Dievo žodis, teisingai suprastas, negali būti klaidingas. Šis įsitikinimas siekia Bažnyčios Tėvus, siekia apaštalusi ir remiasi pačiu Kristumi. Neklaidingumo savumas laiduoja Šv. Raštui tokį orumą, kokio neturi jokia žemiška knyga: jis normuoja žmonijos tikėjimą ir papročius.

Literatūra

1) Chr. Pesch, De Inspiratione Sacrae Scripturae, editio prima iterata, Friburgi in Br. 1925.
„ „ Supplementum continens disputationes recentiores et decreta de inspiratione Sacrae Scripturae, Friburgi in Br. 1926.

2) H. Hoepfl, Tractatus de Inspiratione Sacrae Scripturae, Romae 1929.
„ „ Critique Biblique, Dictionnaire de la Bible, Supplément, Paris 1930-1932, t. II, fasc VI—VII kol. 175—240.

3) A. Bea, De Inspiratione Scripturae Sacrae, Romae 1930.

4) I.—M. Vosté, De divina Inspiratione et veritate Sacrae Scripturae[2], Romae 1932.

5) J. Balestri, Biblicae Introductionis Generalis Elementa, Romae 1932.

6) A. Grigaitis., Egzegezės metodikos naujieji keliai: „Soter", (1926).

7) A. Durand, Inerrance biblique, Dictionnaire Apologétique de la Foi Catholique[4], Paris 1924, t. II, 752—787.
„ „ Critique biblique, ten pat, t. I kol. 760—819.

8) Simon - Prado, Propaedeutica Biblica sive Introductio in Universam Scripturam, Taurini 1931.